

## FELSEFE DÜNYASI

2023/ YAZ/SUMMER Sayı/Issue: 77

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, süreli ve hakemli bir dergidir.

ISSN 1301-0875

### Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına Başkan  
Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi

Türk Felsefe Derneği mensubu tüm Öğretim  
üyeleri (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) Felsefe  
Dünyası'nın Danışma Kurulu/Hakem Heyetinin  
doğal üyesidir.

*Felsefe Dünyası*, her yıl Temmuz ve Aralık aylarında  
yayınlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's  
Index ve TÜBİTAK ULAKBİM/TR DİZİN tarafından  
dizinlenmektedir.

*Felsefe Dünyası* is a refereed journal and is  
published biannually. It is indexed by Philosopher's  
Index and TUBITAK ULAKBİM/TR DİZİN since 2004.

### Editör/Editor

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir

### Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi (Ankara Üniversitesi)  
Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi)  
Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)  
Prof. Dr. Levent Bayraktar (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Doç. Dr. Muhammet Enes Kala (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Doç. Dr. Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)  
Arş. Gör. Buğra Kocamusaoğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

### Alan Editörleri/Section Editors

Doç. Dr. Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)  
Doç. Dr. Mehmet Ata Az (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Doç. Dr. Ahmet Emre Dağtaşoğlu (Trakya Üniversitesi)  
Doç. Dr. Sebile Başok Diş (Necmettin Erbakan Üniversitesi)  
Doç. Dr. Nihat Durmaz (Selçuk Üniversitesi)  
Dr. Mehtap Doğan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Dr. Muhammet Çelik (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)  
Dr. Kenan Tekin (Yalova Üniversitesi)  
Dr. Nazan Yeşilkaya (Şırnak Üniversitesi)

### Yazım ve Dil Editörleri/Spelling and Language Editors

Zehra Eroğlu (Ankara Üniversitesi)  
Abdussamet Şimşek (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)  
Ahmet Hamdi İşcan (Ankara Üniversitesi)

**Fiyatı/Price:** 150,00 TL

**Basım Tarihi :** Temmuz 2023, 300 Adet

### Adres/Address

Necatibey Caddesi No: 8/122 Çankaya/ANKARA  
**Tel:** 0 (312) 231 54 40  
<https://dergipark.org.tr/pub/felsefedunyasi>

**Hesap No / Account No:** Vakıf Bank Kızılay Şubesi  
**IBAN:** TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

**Dizgi / Design:** Emre Turku

**Kapak Tasarımı / Cover:** Mesut Koçak

**Baskı / Printed:** Bizim Büro Matbaacılık  
Zübeyde Hanım Mahallesi Sanayi 1. Cd. &. Sedef  
Sk. 6/1, 06070 İskitler-Altındağ / ANKARA  
**Tel:** 0(312) 229 99 28

# REİDİAN TANIKLIK EPISTEMOLOJİSİ VE ÇOCUKLUK: KÖPEK DİŞİ FİLMİ ÖRNEKLEMİNDE BİR ÇIKARIM

Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 77, Yaz 2023, ss. 212-230.

Geliş Tarihi: 30.03.2023 | Kabul Tarihi: 21.06.2023

DOI: 10.58634/felsefedunyasi.1273513

Leyla TÜYLÜ\*

## Giriş

Canlılar alemi göz önüne alındığında en çok ve en uzun süre ilgi/bakıma muhtaç olan insan yavrusudur. Olağan şartlarda bir insan yavrusunun en azından halihazırda tüketilmek için uygun olan bir besini kendi başına yiye-bilme yetkinliğine erişmesi neredeyse iki yılın sonunda gerçekleşir.<sup>1</sup> Epistemoloji açısından incelenmeye değer olan şey ise yavrunun aciziyeti nedeniyle yavru-ebeveyn arasında doğal olarak kurulan bağ neticesinde doğan başkasından öğrenmedir. Yavrunun yaşamının başlangıcına içkin olarak başlayan ilişkiler neticesinde artarak devam eden başkasından öğrenmelerin, bilgi olarak addedilebilir olup olmadığı bizlere tanıklığın epistemik statüsü tartışmalarının başlangıç noktasını verir.

İnançlara ulaşma yollarının eleştirel incelenmesi olarak epistemoloji (Quinton, 1971, s. 214) bir kişinin bir şeyi *nasıl* bildiğini, kişinin o şeye inanmak için sahip olduğu temellerini ve inancını sürdürmesini neyin haklı çıkardığını öğrenmeye çalışır (Pollock & Cruz, 1999, s. 11). Kişinin inancını sürdürmesinde haklı bir gerekçe olarak tanıklığın statüsü meselesi önemlidir çünkü bilgi, yaygın olarak başkalarının sözüne bağlıdır. Yavru-ebeveyn arasındaki ilişki ise *doğal olarak* kişilerarası epistemik bağımlılık ilişkileri taşıdığımızı gösterdiği için önemlidir.

\* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Tarihi ABD, ORCID: 0000-0001-6736-9871, e-mail: ltuyulu@ankara.edu.tr

1 Evrim-bilimsel araştırmalar söz konusu aciziyetin temel nedeninin insan beyninin vücut oranına göre büyüklüğü temelinde açıklamaya çalışır. Bknz. (Plunkett, Doniger, Orabona, Morgan, & et al., 2011).

Epistemik tanıklık, bir konuşmacının bir dinleyici kitlesine bilgi iletme amacıyla bir şeyler aktardığı tüm durumları ifade eder. Dolayısıyla epistemik bir kapasite olarak tanıklıktan öğrenme, bir konuşmacı ve bir dinleyici olmak üzere zorunlu olarak minimum iki kişi gerektirir. Modern epistemik öznenin biricik otonomluğuna aykırı bir şekilde zorunlu olarak en az iki kişi gerektiren tanıklık, otonomluk sınırlarını aştığı için bilgi tartışmalarında uzun bir zaman değersizleştirilmiştir (Leonard, 2023). Tanıklık, alguların şeylerle tanışıklık yolu ile elde ettiği niteliklerin bir diğer kişi ya da kişilere önermesel olarak iletilmesi olduğu için (Başdemir, 2011, s. 77) otonomluğu aşar çünkü algı, hafıza ve çıkarım gibi ilk elden epistemik kaynaklara dayalı bilgidir farklı olarak, tanıklığa dayalı bilgi şahsi kazanımlar yerine başkasının sözünü almayı; şeyleri başkasının yargısına dayanarak kabul etmeyi veya gerçek için başkasına güvenmeyi içerir.

Bu çalışmada Yunan Tuhaf Dalgası'nın (Papanikolaou, 2021, s. 4, 39) ilk örneklerinden biri olan Köpek Dişi (*Kynodontas*, 2009, yön. Yorgos Lanthimos) filmi epistemik tanıklık açısından işlenecektir. Film boyunca konuşmacı olarak ebeveynlerin, dinleyici kitlesi olan üç çocuğun epistemik bilgisini nasıl kurguladığı irdelenmiştir. Ebeveynlerince ıssız bir yerleşkede kasıtlı olarak *cahil* bırakılmaya çalışılan üç ergen çocuğun durumunun merkeze alındığı film üzerinden tanıklık merkezli epistemik bilgi manipülasyonu ve Thomas Reid'in sağduyu merkezli tanıklık savunusu üzerinden söz konusu cahil bırakma ediminin sürdürülebilirliğinin imkânı tartışılmıştır.

Konuşmacı olarak ebeveynlerin ilettikleri mesaj, alıcı olarak çocukların tanıklığa dair inançları Reidian varsayımıcılığın bir işareti olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal bir uzlaş neticesinde oluşmuş olduğuna kani olduğumuz *normal* gerçekliğimizin yerine, tek bir bireyin iradesi neticesinde oluşturulan alternatif Köpek Dişi gerçekliği, rutinin hasta bir zihin tarafından kurulması durumunda neler olacağına dair niyet okumadır. Bizi bu tuhaf yahut anormal gerçeklikte ilgilendiren esas mesele ise, dünyada ilk var oldukları andan itibaren normal addettiğimiz bilgilerin manipüle edilmiş hallerine tabi olan çocukların, tanıklığa güven duyma nedenlerinin epistemik bir açıklamasını sunmaktır.

## Epistemik Tanıklık ve Köpek Dişi Çocukları

Bilgi hem kendisi için arzu edilen bir şey hem de arzulanan diğer *iyileri* elde etmenin bir yolu olarak çift yönlü bir önem taşır. İnsanın doğal olarak çözmek ya da yanıtlamak istediği birçok soru mevcut olduğunu savlarız ancak hiç kimsede, çok az sayıdaki sorudan fazlasını cevaplamaya yetecek kadar ilk elden kanıt bulunmaz. Bu durumda soruları olan kişi ya başkalarına mü-

racaat eder yahut yargıyı askıya alma durumunda kalır. İşte bu ikilem pratikte çok büyük olasılıkla tanıklığı kabul etme alışkanlığı olarak karşımıza çıkar. Kişisel gözlem ve hafızayı aşan bir şey hakkında bilindiği iddia edilen hemen hemen her şey için tanıklığa güvenilir.

Felsefi anlamda tanıklık, algılanabilir olayların konuşmacı tarafından duyulabilir veya görünür kelimeler/işaretler/jestler aracılığıyla alıcıya iletilmesi, alıcı tarafından - kendisi için - iletilen şeyin yahut iletilen şey ile nedensel olarak doğrudan ilişkili şeyin anlaşılması ile gerçekleşir.

T konuşmacı, q T tarafından iletilen önerme, R alıcı ve p R'nin q'ya dayalı inancı olmak üzere, en yalın hali ile tanıklık şu şekilde ifade edilebilir;

- R'nin p inancı, T'nin q'ya dair tanıklığından kaynaklandığı
- R'nin p'ye dair inancı nedensel olarak T'nin q içeriğine sahip olan inancıyla bir içerik bütünlüğüne sahip olduğu
- p bilgisi, yalnızca T'nin q'ya dair tanıklığı ile R'ye iletildiği takdirde (Shieber, 2015, s. 9),

R'nin p'ye olan gerekçeli inancı, T'nin q'ya dair tanıklığına dayanır iddiasında bulunulabilir. Şu hâlde tanıklığa dair temel önerme, *her T konuşmacısı ve R alıcısı için R, T'nin q'ya dair tanıklığına dayanarak q ile nedensel olarak ilişkili p'yi bilirdir.*

Elbette tanıklığa dayalı her iletim bilgi aktarmaz. Örneğin her konuşmacı samimi ve yetkin değildir yahut konuşmacının her yargısı bir iletim mak-sadı taşımak zorunda da değildir. Dahası tesadüfi hatalar, propaganda yahut kasıtlı manipülasyonlar her aktarımda potansiyel olarak bulunan risklerden birkaçıdır. İçerdiği risklere rağmen duyduklarımızın ve okuduklarımızın pek çoğunun doğru olduğunu çoğunlukla sorgusuz sualsiz kabul ettiğimiz ise tartışılmaz bir gerçektir (Strawson, 1994, s. 23). Şahsi gözlemlerle keşfedilen, bireysel hafızada saklanan ve bunlardan çıkarılardan elde edilen kişisel veya özel bilgiler, inanç ve bilgi sistemimizin niceliksel olarak çok küçük bir parçasını oluşturur. Genel, teorik bilgilerin küçük bir kısmı dışında kalan her şey diğer insanların tanıklıklarından üretilir (Quinton, 1971, s. 204).

Yaşamın her aşamasında, inandıklarımızın büyük bir kısmı, doğrudan doğruya ifadesini kontrol etmediğimiz tanıklardan elde edilir. Özellikle yavrunun bilişsel gelişiminin başlangıcında başkalarına olan bağımlılığı diğer tüm hayat evrelerine kıyasla daha da fazladır. Çocuk, örneğin, doğru konuşmayı dinleyerek öğrenir. “Kedi” kelimesinin doğru kullanımının yavru tarafından öğrenilmesinin arkasındaki sebep yavrunun bir kediyi her fark edi-

şinde ebeveynin o fark ettiği şeye hep “kedi” demesidir. Aksi halde insan yavrusu bir kediyi fark ettiğinde ebeveyni bazen “köpek”, bazen “inek”, bazen “timsah” deseydi yavru için *doğru* konuşmayı öğrenmek asla mümkün olmayacaktır. Russell’a göre, doğru konuşmayı öğrenmiş her bir kişi, ebeveynlerin dürüstlük alışkanlığına tanıklığın bir kanıtıdır (Russell, 1976, s. 207).

Köpek Dişi’nin merkezinde bir çocuğun dünya algısının ne kadarının ebeveynleri tarafından ne dereceye kadar düzenlendiği, gerçeklik algımızın ebeveynlerimiz tarafından nasıl şekillendirilebileceği sorusu bulunur. Çocuklarını bir dizi çarpık oyunla toplumdan uzak tutan ebeveynler hakkındaki Orwellvari bu dramanın bizler için özgün ve güçlü yanı bilgi ve bilginin nasıl manipüle edilebileceğinin keşfidir. Bizzat Lanthimos verdiği bir röportajda ilgisini çeken şeyin aşırı yöntemlerle insan zihnini ve bedenini şekillendirebilecek yollar ve bu durumun ulaşabileceği sınırlar olduğunu dile getirir (Papanikolaou, 2021, s. 85).

Köpek Dişi ebeveynlerin çocuklarının duyduğu her bilgiyi sıkı bir şekilde kontrol ettiği ve en küçük ihlal için bile çocukları acımasızca cezalandırdığı bir durum anlatısıdır. Film boyunca ebeveynleri tarafından sıkı bir sansüre ve manipülasyona maruz bırakılan üç kardeşin inanç ve bilgi kabulleri, birçoğumuzun normal veya doğru addettiği birçok kabul ile çelişiktir. Film, izleyiciye absürd gelen bir gerçeklikte, temel insani sezgilerin dahi ne denli manipüle edilebileceğini dolaysız bir duruşla sunar. Filmin ilk ve en çok yorum yapılan sahnesinde eski bir kayıt cihazından yükselen annenin sesi, “Deniz” oturma odasındaki gibi deri bir koltuktur, der. “Otoyol,” çok güçlü bir rüzgâr, “Gezi”, dayanıklı bir malzeme ile yüzeyler üretmenin bir yoludur. “Tüfek” bir kuş türüdür. Dış dünya ile ilgili bilindik bu kelimeler evrensel anlamlarını, ailenin korunaklı evinin sınırları içinde göndergesi açıkça algılanabilecek ifadelerle bırakır. İlerleyen sahnelerde, örneğin, vücut uzuvlarına atıfta bulunan veya cinsel fiillerle ilgili olabilecek kelimeler dahil birçok şey benzer şekilde ebeveynlerce manipüle edilir. Öyle ki, ebeveynler, yavrularını üzerlerinden uçan uçakların oyuncak, zombilerin küçük sarı çiçekler, kedilerin ise ne pahasına olursa olsun kaçınılması gereken can düşmanları olduğuna ikna etmeyi dahi başarır.

Hayatlarının neredeyse tüm ayrıntıları ebeveynlerinin keyfi ve mutlak kontrolüne tabi olan Köpek Dişi çocukları, baba tarafınca kurgulanmış bir gerçekliğin içerisinde yaşar. İzleyici için mümkün olmayan birçok şey - örneğin uçan bir gerçek uçağın yere oyuncak olarak düşebilmesi, yetişkinlik göstergesi olarak (muhtemelen hiç düşmeyecek olan) köpek dişinin düşmesi - çocukların gerçekliğidir. Söz konusu gerçeklikte evrene dair bilgi kay-

nağı yalnızca ebeveynlerdir. Çocuklar ise, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi, ebeveynlerince maruz bırakıldıkları tanıklıkları sorgulamaksızın kabul eder. Böylelikle ebeveyn gözetiminde çocuklar için yavaş yavaş bir dünya kurulur. Ebeveyn tanıklığında öğrenen Köpek Dişi çocuklarına göre, balıklar havuzda yoktan var olabilir, anne bir köpek doğurabilir, kardeşler gerekirse cinsel ilişkiye girebilir, Frank Sinatra çocukların büyükbabası olarak *Fly me to the moon*<sup>2</sup> şarkısında bilinmedik bir dilde çocuklara “*Baban seni seviyor, Annen seni seviyor. Biz de onları seviyoruz, ben kardeşlerimi severim, onlar da beni sever. Ailem benimle gurur duyar çünkü ben var gücümle çalışır hep daha iyisini yapmak için emek harcarım, Evimiz çok güzel ve evimizi seviyoruz. Evimizi asla terk etmeyeceğiz.*” nasihatte bulunabilir. Elbette tüm bu örnekler biz izleyiciler için kabul edilebilir değildir ancak Köpek Dişi çocukları için söz konusu şeylerin, o şeyler olmadığını iddia edebilecek bir öteki durum yoktur.

### Reidian Sağduyu Temelinde Saflık ve Doğruluk Eğilimleri

Bebeklikten çocukluğa geçiş evresindeki herhangi bir yavru için dünyanın yuvarlaklığı ve bizlerin yuvarlak bir küre olan yeryüzünün içinde değil de üzerinde yaşıyor olduğumuz bilgisi şaşırtıcıdır. Yahut Köpek Dişi çocukları için havada uçan bir uçağın, bahçelerine tıpkı gökyüzünde gördükleri boyutta düşmesinde şaşırtıcı hiçbir şey yoktur. İlkinin şaşırtıcı ikincisinin şaşırtıcı olmaması temelde aynı sezgiden kaynaklıdır: Sağduyu.

İskoç aydınlanmasının önde gelen isimlerinden Reid’e göre tanıklık sosyal bir eylemdir ve tanıklığın söz veya işaretlerle ifade edilmesi esastır. Kişi, ifade ettiği şeyin doğruluğunu doğal olarak taahhüt eder (Reid, 1878, s. 332). Yalan ise doğamıza şiddet uygulamaktır. İnsan, varoluşu gereği doğuştan dürüst ve güven duygusu taşıyan bir canlıdır. Bu doğal eğilim sosyal yaratıklar olmamızı ve bilgimizin en büyük, en önemli bölümünü başkalarının bilgisinden almamızı amaçlayan Doğanın bilge ve hayırsever Yazarı’nın lütfudur (Reid, 1997, s. 193). Duyulara güvenme zeminini tartışan Reid, yalnızca haklı olduklarına dair kanıtlar varken duyularımıza güvenmediğimizi, aksine duyularımızın doğru olduğuna dair neredeyse hiç iyi bir kanıtımız yokken onlara içsel bir inanç ile güvendiğimizi tespit eder (Reid, 1878, s. 390). Tanıklığa güvenmeyi tıpkı diğer duyulara güvenmek gibi düşünür ve tanıklığın diğer duyulara karşı olan şüpheden daha fazla bir şüphe barındırmadığını savlar. Kesin kanıtımız yokken bizleri algının temel

2 Fly me to the moon (Beni Ay’a uçur), let me play among the stars (İzin ver yıldızların arasında oynayayım). Let me see what spring is like on Jupiter and Mars. (İzin ver göreyim, Jüpiter ve Mars’ta bahar nasılmış) In other words hold my hand (Diğer bir deyişle, elimi tut), In other words, baby, kiss me (Diğer bir deyişle, bebeğim, öp beni). Fill my heart with song and let me sing for ever more. (Kalbimi şarkıyla doldur ve bırak sonsuza dek şarkı söyleyeyim).

bir gerekçelendirme kaynağı olduğunu düşünmeye iten her şey, tanıklığın da temel bir gerekçelendirme kaynağı olduğunu düşünmeye sevk etmelidir (Reid, 1878, s. 374). Bizzat Doğanın Bilge Yazarı *çimize diğer insanların tanıklığına güvenmek için bir sebep tohumu ekmiştir*. Reid çocukların tanıklığa veya otoriteye hiç aldırış etmediği bir gerçeklikte onların varlıklarını sürdüremeyeceklerini ve dolayısıyla *bilgisizlikten yok olmak* zorunda olduklarını *söyler*. Tanıklığa güven öylesine önemlidir ki, çocukların kendi kendilerini besleyebilecekleri zamana değin ebeveynlerince beslenmeleri, birçok şeyi kendi yargılarıyla keşfetmeden önce ebeveynlerince onlara öğretilmesinden daha elzem bir gereklilik değildir (Reid, 1878, s. 395).

*İnsanda varoluşuna içkin asli bir yargı yetisi olarak sağduyudan azat edilmiş güvenilir bir bilgi teorisi kurulması mümkün değildir. Bunun sebebi sağduyunun, doğruyu yanlıştan ilk bakışta ayırt etme gücünü barındıran yargılara varma gücü olmasıdır* (Türer, 2003, s. 44). Reid'e göre bu yargılar, bilincin temel olguları, dolayısıyla sağ duyunun konularıdır. Reid herhangi bir yaştaki insanın davranışlarından, insanın doğası gereği sosyal bir canlı olduğunun ve kendi türüyle ilişki kurmaktan, onlarla sohbet etmekten ve onlarla iyi niyet alışverişinde bulunmaktan zevk aldığı için *açıkça anlaşıldığını düşünür*. Dahası ona göre *anne babaların çocuklarına karşı davranışları, hiç çocuğu olmayanlar için bile, ana baba şefkatinin insanoğlunda yaygın olduğuna dair yeterli kanıt sağlar* (Reid, 1878, s. 24).

Çocukların gerçek hayatta olduğu gibi ele aldığımız Köpek Dişi filminde de ebeveynlerine yönelik inanç eğilimleri Reidian tanıklık epistemolojisi için önemli bir başlangıç noktasıdır. Reid'e göre çocuklar, tanıklık temelinde bilgi edinmeleri için tanıklığın güvenilir olduğuna dair ilk elden bir kanıt ya da çıkarıma gerek duymaz. Reid'in dinleyicisi, inanmamak için daha güçlü nedenleri olmadıkça, doğru olarak sunulan ve kendisi için anlaşılır olan bir şeyi doğru olarak kabul etme hakkına doğal olarak sahiptir. Dahası yine aksi yönde sebepleri olmadığı sürece, alıcının kaynağının samimiyetini veya haklılığını sorgulamama hakkı da bulunur (Goldman, 2011, s. 15; Pritchard, 2004, s. 328).

Ontolojik olarak yavru dünyaya her şeyden habersiz gelir ve cehaleti yüzünden birçok tehlikeye maruz kalabilir ve hata yapabilir. Gözlemsel olarak fark edileceği üzere tehlikeden henüz korkmayan yavru, *içgüdüsel* olarak, tüm aktif güçlerini kullanmaya, aklın ihtiyatlı uyarıları olmadan her şeyi denemeye ve kendisine söylenen her şeye inanmaya yönlendirilir. Elbette yavru, akla dayalı öngörünün önleyebileceği düşüncesizliği yüzünden acı çeker, ancak bu acı büyüme evresinde yararlı bir disiplin sağlayarak yine de

pozitif çalışır. Reid bu çocuksu saflığın, mantıktan daha faydalı bir nitelik ve daha iyi bir eğitmen olduğu kanısındadır. Bunun sebebi aklın yavruya bir yılda öğreteceğinden fazlasını, tanıklığa olan bu saf inancın bir günde öğretmesidir (Reid, 1878, s. 207).

Başta ebeveynlerin yavru henüz akıl yürütmeyi öğrenmeden yahut eleştirel bir vicdana sahip olmadan önce yavruya aktardıkları şeylere yönelik yavrudaki saf inanma eğilimi olmak üzere, yabancıların bilmediğimiz yerler ve tarihi tanıklıklarına duyulan doğal inanç olarak *saflık* Reidian epistemolojide önemli bir teşhistir ve onun tanıklık yanlısı tavrındaki iki temel ilkedendir. Ona göre Doğanın Yazarı insanı güven duyma manasında bir *saflık* (credulity) ilkesi ile donatmıştır. Diğer temel ilke ise gerçeği söyleme ve gerçek duygularımızı iletme için dilin işaretlerini kullanma manasında *doğruluk* (veracity) eğilimidir. Doğruluk ilkesi, gerçek duygularımızı sunmak adına doğruyu söyleme eğilimiyle *yaratılmış* olmayı imler. ‘Doğru’ insan için her zaman en üsttedir ve insan zihninin doğal sorunudur. Dahası sözlerimizle düşüncelerimiz arasında içgüdüsel olarak gerçek bir bağlantı kurulur ve bu yüzden doğal olarak sözlerimiz, düşüncelerimizin işareti olmaya uygun hale gelir. Bu kabule göre herhangi bir ayartıcının olmadığı durumlarda içgüdüsel olarak doğruyu söyleriz. Ayartıcı var olduğunda söz ve düşünce arasındaki bağlantı zayıflasa dahi, bu zayıflık insan tanıklığının önemini yok etme kudretine sahip değildir (Reid, 1997, s. 193).

İnsanın sözlerinin düşüncelerinin işaretleri olmasına atıfla doğruluk ilkesini ortaya koyan Reid, işaretlerin varlığını ise doğal akıştaki düzenden türetmektedir. İlk, çağlar boyunca devam eden bağlantının sebebi Yazarın doğayı yasalarla sabit yönetiminden ileri gelir. Sonrasında doğa seyrindeki bu nizam insani deneyim kazanmaya imkân verir. Doğal akışta şu an karşılaştığımız ile geçmişte yaşadığımızın kıyasıyla fark ettiğimiz bağlantılar bizde haklı olarak geleceğe dair beklenti yaratır. Bilge Yazarın bir lütfü olarak doğanın gidişatındaki istikrar, insani gözlemi ve tecrübeyi mümkün kılar. Bilge Yazar hem doğaya istikrar vermiş hem de insan zihnine, doğanın seyrini ve geçmişte gözlemlenen bağlantıların devam ettiğini anlamaya dair özgün bir ilke yerleştirmiştir. Doğal olarak sahip olduğumuz bu genel ilke ile, geçmişte iki şey bağlantılı bulunduğunda, birinin ortaya çıkması, insanda haklı olarak diğerini bekleme inancını üretir (Reid, 1997, s. 19, 197).

Bu fark ediş - geçmişle bağlantı kurma ve gelecekte umma - insana içkin bir düşünme ilkesidir. Tıpkı saflık yahut doğruyu söyleme ilkesi gibi bu ilke de yapımıza içkindir. Çocuk analogisi üzerinden ilkelerin sağlamsını yapan Reid’e göre, Doğa, eğer konuşanın zihnini, yalandan çok hakikat



tarafına meylettirmeseydi veya dengede bırakmış olsaydı; çocukların akılları olgunlaşıp yalanın ihtiyatsızlığını, vicdanın ahlaksızlığını kavrayıncaya değin doğruyu söyledikleri kadar yalan da söylemeleri gerekliydi. Tıpkı doğruluk ilkesinde olduğu gibi şayet Doğa, dinleyenin zihnini, inançsızlığa meyilli yahut inanç tarafına herhangi bir eğilim olmaksızın dengede bırakmış olsaydı, birisinin doğru söylediğine dair kesin bir delil bulana kadar hiç kimsenin sözünü kabul etmememiz gerekliydi. Oysa çocuklar kısa bir süreliğine de olsa gözlemlendiğinde ne denli saf ve dürüst oldukları herhangi biri tarafından açıkça anlaşılabilir (Reid, 1997, s. 194-195, 279). Şu hâlde şayet şüphe uyandıracak bir şey yok ise, yani karşı kefeye hiçbir şey konmamış ise insan doğal olarak herhangi bir şahsi deneyime referans vermeden tanıklığa inanmakta haklı kılınır.

Saflık ile dinleyici, doğruluk ile konuşmacı içgüdüsel olarak pozitif taraflar olarak betimlenir. Sosyalliği iki ilke ile garantiye alan Reid, dünyanın anlaşılmasını - birinci elden kavrayışın yanı sıra - insan olmaya has tanıklık ile de sağlar. Dinleyici ve konuşmacı doğal olarak iletişime geçer çünkü insanın sosyalliğinin doğal olmasındaki etken olarak dil kullanma becerisi de içgüdüselidir. En azından, anlamı doğa tarafından belirlenen ve insanlar tarafından deneyim yoluyla öğrenmek veya oybirliğiyle anlaşmaya varmak zorunda kalmadan kendiliğinden keşfedilebilir olan doğal dili anlama ve yorumlama becerisi, içgüdüselidir. Yeryüzündeki her insan doğal dilin imlerini benzer şekilde anlar. Tatlı bir tebessüm, kinli bir bakış, öfkeli bir ses yahut şükran dolu sarılma tüm insanlarda benzer bir anlama yaratır. Doğal dilden sonra, neyi ima ettiği konusunda oybirliğiyle anlaşmaya varılmış yazılı veya sözlü işaretlerin eklenerek doğal dilin geliştirilmesiyle, yapay dil gelir. Yapay dilde işaretler insanların uzlaşmasından kaynaklanır ve işaret ile gösterilen şey arasındaki ilişki oybirliği ile bir kez kurulduktan sonra bu aynı kalır (Reid, 1997, s. 50-53). Elbette bu, farklı coğrafyalarda farklı anadiller yaratır ve her insan bu işaret/gösterge birlikteliğini kendi anadiliyle öğrenir.

Reid için yapay dili öğrenmemiş oldukları aşamada dahi çocukların doğal dile benzer tepkiler verdikleri en az saf ve dürüst oldukları kadar açık bir gerçektir. Nihayetinde ona göre doğanın Bilge Yazarı insanın tanıklığına güvenmek için bir sebep tohumunu içimize ekmış ve bizim yargı gücümüzü yaşamımızın ilk döneminde neredeyse tamamen bizimle ilgili olan kişilerin ellerine bırakmıştır (Reid, 1997, s. 201-202; Audi, 2018, s. 168).

Lanthimos'un kurguladığı Köpek Dişi gerçeğinde çocuklar nezdinde iki ilke açıkça kendini belli etmektedir. Her ne kadar film kendi zamanın öncesine bir referans vermese dahi çocukların o güne değin geçirdikleri tüm

zamanda manipülasyona uğradıkları – örneğin annenin hamile olduğunu ilan ettiği sahnede çocukların insan çiftleşmesinden insan doğar; anne yalnızca isteyerek bir çocuğu doğurma yahut yok etme gücüne sahip değildir gibi biyolojik gerçeklerden bihaberlikleri gibi – anlaşılır. Basit bir ailesellik ilişkisinin ters yüz edilerek yeniden kurgulandığı film boyunca izleyici aileselliği tekrar düşünür. Başta içine tuz konulmuş kaba denk gelen kelimenin telefon olması birçoklarımız için ilk bakışta saçmadır. Ancak telefona neden telefon yahut kediye neden kedi dediğimizin açıklaması, her birimiz birer filolog olmadığımızdan, şey ve kelime için basit bir *ortak kabulleniş* olduğu gerçeğine varabilir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere, yapay dilde mananın özünde en nihayetinde kabulleniş vardır. Doğal dil insan olmaya içkinen, yapay dil onu icat eden ilk insan tarafından dahi bilinmez, öğrenilir. Dolayısıyla Köpek Dişi evindeki ortak kabulleniş neticesinde en azından üç çocuk için telefon kelimesinin tuz bulunan kapı manasını taşıması ile geri kalan neredeyse tüm yaygın dillerde telefon kelimesinin bir iletişim aracı olan şeyi imlemesi arasında doğru olma nezdinde niteliksel değil niceliksel bir fark vardır. İlkine inanan yalnızca 3 kişi bulunurken, ikincisine inanan milyonlarca insan vardır.

## Tanıklığın Manipülasyonu ve Sağduyusal İnanç

Bu noktada artık irdelenmesi gereken konu, ebeveyne muhtaç yavrunun saflık ve dürüstlük eğilimleri, ebeveynlerin keyfi bir manipülasyonuna tabii iken yavrunun epistemik statüsünün neliğinin tartışılmasıdır. İlk elden akıl, bilinç, algı ve hafıza gibi birincil kaynaklara dayalı inançlarda kişi inandığı şeyin nedenini yine bizzat kendisinden türetebileceği için bu tür bir bilme ilk bakışta oldukça güvenlidir. Ancak ilk elden edinilmiş olanlar hariç diğer her bir girdiyi reddetmek her ne kadar cazip bir tavır olarak düşünülebilse dahi, ilk elden deneyiminin kanıtlarına dayanarak bilinen şeylerle yetinmek uygulanabilirlik açısından kullanışlı değildir. En hafif eleştiri ile insan olmaktan aşağı, vahşi bir durum imlemektedir. Önce güvenlik ilkesini benimseyen kimse bahçesini ekmektedir, ancak bu oldukça küçük bir bahçedir (Price, 1969, s. 129).

Toplumsal bir canlı olarak kabul edilen insanın diğer herkesten bağımsız, yalnız kişisel kaynaklara dayanarak konuşma, düşünme, yürüme vb. gibi eylemleri *öğrenebilmesi* imkânsız değilse dahi yüksek olasılıkla şüphelidir. Reidian kurguda tanıklık bilgisinin doğruluğuna gerekçe sağlayan şey içgüdüsel saflık ve doğruluk eğiliminden mütevellit güvendir. Ancak bu, saflık eğiliminin çocukların her söylenilene şüphesiz inanması yahut dürüstlük eğiliminin çocuklarda hiç istisnasız işlediği anlamına gelmez. Bu gerçek Reidian düşüncenin en temel kavramı olan sağduyuya kapı aralar.

Sağduyu (*common-sense*) kavramını günlük hayatta kullanırız ve hepimiz sezgisel olarak bunun ne anlama geldiğini biliriz. Sağduyuya davet edilmekten doğal olarak birçoğumuz aynı şeyi anlarız. Reidian düşüncede sağduyu en genel anlamıyla her insanda mevcut doğal ve genel yargı yetisidir. Reid'e göre günlük yaşamda bize adeta rehberlik eden sağduyu, aile yaşamı dahil toplumsal ilerlemenin doğal bir yoludur. (Reid, 1878, s. 350-351). Dolayısıyla etkileşim canlısı olarak her insanda bulunan doğru olan şey hissiyatı olarak sağduyu, tanıklığa dayalı inançlara güvenin nedeni olan doğruyu söyleme ve saflık eğilimi ilkelerinin asgari sınırını simgeler. Tanıklığın epistemik statüsüne ilişkin sağduyu merkezli bir kavrayış, güven dengesi kurmamızı sağlar. Sağduyu merkezli varsayımçı bir epistemik kabul, insanın bilgiyi içgüdüsel olarak kabul etme yatkınlığı sebebiyle insanı bilgi edinme hakkına sahip kılar. Doğruluk, saflık ve neden-sonuç ilişkisini sağduyu temelli garanti altına alan Reid bilgide ilerlemek için felsefenin üzerine kök salması gereken temel olarak sağduyuyu şöyle yüceltir:

“Sağduyu, Felsefeye karşı bir tavır içinde değildir, o Felsefenin yardımına ihtiyaç duymaz. Ama öte yandan, Felsefenin (metaforu değiştirmeme izin verilirse) Sağduyu ilkelerinden başka kökü yoktur; onlardan doğar ve onlardan beslenir: Bu kökten koparılsa, şerefi solar, özsuyu kurur, ölür ve çürür.” (Reid, 1997, s. 19)

Reid sağduyuyu tüm insanların iletişime geçmelerini ve yaşamlarını devam ettirmelerini sağlayan, herkese ortak olan bir yargı gücü olarak tanımlar (Reid, 1878, s. 350). Sağduyu gündelik hayatın hızlı akışında şeyleri yargılamaya yeteneği olarak her insanda doğal olarak vardır. Herhangi bir eğitimin ya da gelişimin sonucu değildir ve eğitim, kültür yahut sınıf ayrımı gözetmeden çalışır. Sağduyusal önermelere anlaşıldığı anda inanılır, dolayısıyla sağduyu bir akıl yürütme değildir, bilakis öncüllerden sonuca varma gücü olduğu için akıl yürütme ile elde edilen tüm bilgilerin temelidir (Reid, 1997, s. 32; Reid, 1878, s. 365).

Reid, bir ampirist olarak, mutlak kuşkuculuğun agnostikliğine sağduyu temelli bir karşı duruştur. Onun gerçekliğinde insan, bir diğer insanla iletişime doğal olarak geçeceği donanımına sahip sosyal bir canlıdır. Doğruluk ilkesi ile tanıklık sunan; saflık ilkesi ile tanıklığı alan - Tanrı tarafından hem doğruluğa hem de güvenliğe karşı doğal eğilimlerle donatılmış Reid'in öznesi - sosyal bir canlıdır. Öznenin diğer öznelere tanıklıklarına inancı, doğal bir inanma ilkesinin gereğidir. Tüm fakültelerimizin olduğu gibi tanıklığa inanmanın da güvenilirliğinin garantörü doğanın Bilge Yazarıdır.

Reid, duyular aracılığıyla tanık olunan şeyler ve insanların dil (hem doğal hem yapay) aracılığıyla sunduğu tanıklık arasında kayda değer bir benzerlik görür. Gördüğümüz yahut duyduğumuz şeylere yönelik inançlarımızın temelinde de tıpkı tanıklıkta olduğu gibi içgüdüsel bir güven bulunur. Tanıklık ile arasındaki temel fark ise, yaş ilerledikçe insan tanıklığının akıl yürütme ile zedelenmesinin, duyu tanıklığına göre görece yüksek ihtimal taşımasıdır. Ancak Reid, her ne kadar düzenbazlara yem olma riski taşıyor olsa dahi, insan tanıklığının yavru iken reddedildiği bir olası senaryoda yavruyu öldürür, yetişkinliğe erecek kadar talihli ise de en iyi ihtimalle başrolümüz bir vahşi olarak belirir (Reid, 1997, s. xxiii, 170-171).

Köpek Dişi gerçekliğine geri dönecek olursak, Reidian doğal ve yapay dil ayrımı film boyunca karşımıza çıkar. Reidian düşünceye uygun olarak, doğal dil filmin kurgusu ile bizlerin gerçekliğinde neredeyse aynı şeyleri imler. Filmin kurgusunda babanın kızgınlığı doğal olarak anlaşılmakta, yarışı kazananın mutluluğu yüzünden okunmakta, üzünlük, korku veya tatmin yine herkesçe aynı anlaşılacak şekilde görülmektedir. Oysa giriş sekansından itibaren yapay dilin kasten bozguna uğratıldığı açıktır. Görme kapasitesi dışında kalan bir dış dünyanın varlığını imleyen her sözcük, görme kapasitesindeki alana ait bir şey ile anlam bozumuna uğratılır. Özgürlüğü (deniz/koltuk, otoyol/rüzgâr), iletişimi (telefon/tuzluk), cinselliği (kuku/lamba) ve hayali (zombi/sarı çiçek) işaret eden kavramlar başta olmak üzere, evin dışını imleyen her şeyin yapay dildeki anlamı yok edilir.

Bir insan emeğinin sonucu olan yapay dildeki mana bir uzlaşım nedeniyle var olduğu için, esasen herhangi bir evrensellik sunma gayesi de gütmaz. Dolayısıyla Altın kavramı, örneğin, imlediği maden ile ne herhangi bir zorunlu bağ taşır ne de doğal olarak diğer kavramlara kıyasla söz konusu madeni imlemeye daha uygundur. Basit bir uzlaşım ve alışkanlık sonucu altın kavramı, sarı madeni imler (Reid, 1997, s. 58). Dolayısıyla iki farklı topluluğun bir ve aynı şeye bambaşka bir kelime atfetmesi, birinin doğru diğerinin yanlış yaptığı anlamına gelmez; olan şey yalnızca farklılıktır. Köpekdişicede içine tuz konan kabı işaret eden telefon kelimesi, Türkçeye tuzluk olarak tercüme edilebilir. Her ne kadar film boyunca yapay dile ait kelimelerin keyfi olarak anlam bozumuna uğratılması bizlerin *normaline* aykırı gelse dahi, beş kişilik bir toplulukta basit oydaşma ile söz konusu kelimelerin oydaşılan manada kullanımı o topluluğun üyelerince bir sorun yaratmaz. Üyeler arasında bir şaşkınlık, kandırmaca yahut haksızlık yoktur. Diyaloglarda, kelime ve işaret ettiği şeyin bağlantısı bir kez kurulduktan sonra artık dolayimsız şekilde algılanır; gündelik akışta var olur.

Köpek Dişi gerçekliğindeki epistemik sorun, ebeveyn ve çocuklardan oluşan çoğullukta çocukların ebeveynlerce belirlenmesindeki adaletsizlikten ileri gelir. Ebeveynler aslında öyle olmadığını bilincinde oldukları halde, çocukları aslında öyleymiş gibi belirler. Çocuklar, açıkça algılanan gerçeklerle çok açık bir şekilde çatışmadığı sürece ebeveyn tanıklıklarına derhal inanır. Bu inanç, güçlü ve içgüdüsel olarak sahip olduğumuz ilkel ve tamamen doğal durumdur (Price, 1969, s. 213). Tüm olası gerçekliklerde çocuk, yetişkine inarak öğrenir ve *kuşku inançtan sonra gelir* (Wittgenstein, 1969, 23e (ss. 160)).

Gündelik akışları içerisinde çocukların inançları - eve bir yabancı olarak güvenlik görevlisi dahil oluncaya değin - neredeyse sorunsuzdur. Tehlikeli dışarıya dahil olmak için yetişkin olma - köpek dışın düşmesi - şartı gereklidir ve o gün gelinceye değin ebeveynleri onları koruyacaktır. Doğal olarak geliştirilen bu inanç, çocukları istismara açık bir pozisyonda bırakır. Her ne kadar Reid, yavrunun ebeveyne duyduğu güvene karşılık ebeveynin yavruya yönelik tavrını da doğruyu aktarma güdüsü ile ele alsada dahi, filmdeki patolojik durum bu güdüyü aşar. Bu patolojik durumun yaratıcısı olan babanın bu gerçekliği yaratma motivasyonunun ne olduğu ve babanın kurallarına anenin neden işbirlikçilik yaptığı gibi sorulara Lanthimos tarafından cevap niteliğinde bir arka plan sunulmaz. Köpek Dişi gerçekliği babanın iradesi uyarınca, herhangi bir oydaşma gözetmeksizin kurgulanmıştır. Çocuklar doğal bir içgüdü ile bu gerçekliği içselleştirir ve düşünce ve duygu dünyaları bu gerçekliğin gölgesinde gelişir.

Reid'e göre tanıklığa inanmak - tıpkı şeylerin tam da bizim onları algıladığımız şekilde varolduğuna inanmak gibi - sağduyusal bir buyruktur. Sahip olduğumuz duyuşsal deneyimlerde nesnelere doğrudan algıladığımızı söylemenin doğruluğu, doğal ilkelerin yani sağduyunun bir parçası olarak kabul edilmelidir. Tanıklığa dayalı öğrenmenin garantörü olarak saflık ve dürüstlük ilkeleri de yine sağduyunun bir gereğidir. Bu herkesçe basit bir şekilde anlaşılabilir olan apaçık bir gerçektir ve apaçık olan bir gerçeği gerekçelendirme gayreti içine girmek manasızdır. Tanıklık, en az tek basına yapılan işlemler kadar doğal yapımızın bir parçasıdır. Bu denklik nedeni ile toplumsal işlemlerin, tek başına yapılan işlemlere indirgenmesi yahut onlar nezdinde açıklanması mümkün değildir. Reid bu imkânsızlığın ispatı için, örneğin, tanıklığa inanmak ve algıya inanmak arasında algı lehine kesin bir ayrımın sağduyuya uygun olmamasının ötesinde bir açıklama sunmaya gerek duymamaktadır. Sağduyu, doğal olarak algılananın varlığına inanç üretir. Dahası bir miktar düşünülduğünde aklın, izlenim ve idelerin varlığına dair olan inancı diğer zihin ve cisimlerin varlığına dair olan inançtan daha fazla desteklemediği anlaşılabilir. Dolayısıyla sağduyusal inancı mantıksallaştır-

mak adına akli yetinin kullanılması gibi bir şart aramak tutarsızdır. Duyu yetileri de tıpkı akli gibi aynı Bilge Yazar tarafından insana bahşedilmiştir. Bu nedenle duyu yetilerine aklın yetilerinden daha az inanmak için kâfi bir gerekçe sunulamaz çünkü Bilge Yazarın duyu yetilerini kusurlu, akli ise kusursuz bir yeti olarak sunması için hiçbir neden bulunmaz. Akıl yürütme dahil her şeyin temeli olan ilk ilkeler olarak sağduyu ilkeleri, insan olmaya içkindir ve yok sayılması, görmezden gelinmesi yahut aşılarak yok edilmesi mümkün değildir. Sağduyuya uygun şeyler günü gelir de yanlışılanırsa dahi, sağduyusal inancı aşmak mümkün olmadığı için kişi suçlanamazdır. Reid'e göre, Descartes'ın akıl yürüterek elde ettiğini iddia ettiği cogitosu aslında insana içkin doğal bir ilkedir. Reidian kabulde düşünce ve duyumun bir öznesi olması gerekliliğinin doğal sonucu olan kendimizin varlığına - bir akıl yürütmeye mahal vermeden - sağduyusal olarak varırız (Reid, 1997, s. 32-33, 71-72, 192-193; Shieber, 2015, s. 105).

Özetle, sağduyusal bir gerçeğin doğrulanması için gerekçelendirme sunulması, yanlışılanması için bir gerekçe aramak kadar saçmadır. Dolayısıyla çocukların ebeveyn aktarımına yönelik ilk bakışta bir inanca neden sahip olmaları sorusuna bir cevap üretmek gereksizdir, çünkü bu doğal olarak böyledir. Sağduyu temelli ilkeler doğal olarak kabul edildiği için bilgi edinme insan olmaya içkin bir edim olarak karşımızda durur. İnsan doğal olarak bilmeye haiz bir canlıdır ve Doğanın Bilge Yazarı, bilginin büyük kısmını diğer insanlardan almamızı öngörmüştür. Reid, tanıklığa güvenmenin deneyimden çok insan doğası ilkesinden kaynaklandığı görüşünü destekler. Ona göre, insanlara doğruyu söyleme, söylenene inanma ve bir konuşmacıya ne zaman güvenilmeyeceğine dair bir sezgi bahşedilmiştir.

Dinleyicinin, bir konuşmacıya ne zaman güvenilmeyeceğine dair de bir sezgiye sahip olması fikri önemlidir. Bu sezgi de yine şaşırtıcı olmayan bir şekilde sağduyu ile alakalıdır. Sağduyusal inanç, en ufak bir şüpheden en büyük güvenceye kadar her dereceyi içinde barındırır (Reid, 1878, s. 182). Reidian düşüncenin bir yansıması olarak ele aldığımız Köpek Dişi gerçekliği, Reid'in tanıklığa dair saflık ve dürüstlük ilkelerini sağlamasını verir. Çocuklar dürüst ve saftır. Ebeveynlerinin tanıklığını, açık bir şekilde *olanla* gelişmediği sürece, sorgusuzca kabul ederler.

Bir yabancı olarak eve güvenlik görevlisinin (*Christina*) dahil olması ise rutini sekteye uğratar. Yalnızca erkek çocuğun cinsel tatminini sağlamak üzere eve dahil olan güvenlik görevlisi, dış dünyadan bir haberci olarak büyük kız çocuğunun küçük gerçekliğinde hatırı sayılır bir gedik yaratır. Güvenlik görevlisinden tehdit ile aldığı zorluklar ve düşmanlarla mücade-

le ederek başarılı olan bireysel kahramanların güçlü anlatısı olan filmleri ((Jaws (1975), Rocky (1976) ve Flash Dance (1983)) izlemek, kızın önceki aile seremonilerindeki sinematik deneyimini yıkar. Her şeyin deneyim ile anlamlandırıldığı Köpek Dişi evreninde nihayet anlamlandırmaya ters düşen bir başka deneyim, önceliklere dair şüphe yaratır. Kız önce bir isme sahip olma gerçeğini hazmeder ve kendine bir isim bulur. İzlediği filmlerden tiratları içselleştirir. Daha sonra, örneğin, erkek kardeşi ile yaşadığı ensest ilişki (tecavüz) sonrasında kız (Bruce), erkek kardeşine aynı şeyi bir kez daha tekrarlaması halinde cinsel organını kesip, vahşi dış dünyaya atmakla tehdit eder. Bu sahne evrensel bir kabul olarak ensest tabusunun içgüdüsellğine bir işaret olarak okunabilir. Her ne kadar baba tarafından uygun görülüyor olsa dahi kız, ilk kez tanıklığa (ensest ilişkiye girme gerekliliğine) karşı durur.<sup>3</sup> Sonraki her sahnede Bruce çok daha şüpheli birine dönüşür, dünya algısı değişir ve olağan rutin artık sürdürülemez bir hal alır.

### **Sonuç Yerine: Tanıklığa Yönelik Şüphe Sonrası**

Yargıda bulunma ve gündelik yaşamın yürütülmesi işleri sağduyu temelinde gerçekleşir. Reidian düşüncede sağduyu, deneyimlerimizde her zaman benzer olan, neredeyse her koşulda sağduyunun uygulanmasını mümkün kılan *aynılığa* dayalı işler. Reid, doğruluk ve saflığa dayalı inançların kusursuz olduğunu savlamaz. Aksine sağduyusal olarak varlığı kabul edilen saflık ve doğruluk eğilimleri doğuştan var olmalarına karşılık yaş aldıkça sekteye uğrama ihtimalleri yüksek olan içgüdülerdir. Ancak budalalık yahut ahlaksızlığa rağmen, en azından deli olmadığını bildiğimiz her insana karşı belli bir basiret ve dürüstlük duygusuna güvendiğimiz de açıktır. Şayet böyle bir güven olmadığını düşünürsek, insani toplumsallaşma gerçeği yara alır. Reid'e göre insanlar iyilik yapmak kadar incitmeye yahut doğruyu söylemek kadar yalan söylemeye de yatkın olsalardı, birlikte yaşayamaz aksine olabildiğince birbirlerinden uzak dururdu ve insan ırkı çok geçmeden yok olurdu. İnsanların biraz ayartılmadan başkalarına zarar vermeyecekleri, iyi işler için biraz minnettar olacakları ve kötü muameleden ise bir miktar içerleyecekleri evrensel bir olgudur (Reid, 1878, s. 440).

Tüm bunlar çok yüksek olasılıklıdır ancak kesin değildir. Çok yüksek olasılıkla ebeveynler çocuklarını dürüstlük ilkesini gözeterek büyütür ancak bu her bir ebeveynde içgüdüsel olarak var olsa dahi uygulanma noktasında kesin değildir. Çok yüksek olasılıkla tüm yavrular ebeveynlerine koşulsuz bir saflıkla inanırlar ancak bu sonsuza değin ebeveyn yavru ilişkisinin böy-

3 Ensest, genellikle insan kültürünün 'evrensel' yönünün bir örneği olarak veya insan kültürünün *kesin* bir özelliği olarak belirtilir (Wagner, 1972, s. 601).

le süreceği anlamına gelmez. Gece ile gündüzün, yaz ile kışın düzenli olarak birbirini takip ettiğini, ateşin yaktığını, suyun boğduğunu ve cisimlerin top-  
rağa doğru çekildiğini vahşiler dahi kısa sürede anlar ve benzer koşullarda benzer şeylerin olacağını beklemeye yönlendirilir, ancak bu her kişinin bu döngüye sonsuz güven duyacağı anlamına gelmez. Reid, en açık haliyle insanın yapısı gereği, doğal olarak en az şüpheyile saydıklarımızın devamına güvenmeye yönlendirildiğini savlar.

İnsan bir inanç canlısıdır. İnsan gözlerinin gördüğünün, kulaklarının duyduğunun vb. gibi uzva dayalı edinimlerinin doğruluğundan yanıldığını fark ettiğinde şüphelenir. Detaylı düşünme edimi, olağan inançta oluşan gedikten sonra gelir. İnsanın alameti farikasından biri olan dil kullanma becerisi tek başınlık halinde olası görünmemektedir. Ötekinin yok olduğu bir başınlık halinde sessel dile ihtiyaç, şeye ne denileceğine dair bir uzlaş ve aktarma dürtüsü gerektirmediği için dilin ortaya çıkma imkanı neredeyse yok düzeyindedir.

Köpek Dişi gerçekliğinde yapay dil, aile içinde bir uzlaş simgeler. Dile bağlı olarak dış dünya, özünde evin sınırları içinden kurulur. Yavruların, ebeveynlerinden öğrendiklerine karşı bir sav üretecekleri kaynak bulunmaz. İçinde yaşadığımız gerçeklik ile Köpek Dişi gerçekliği arasındaki temel fark tam olarak buradan kaynaklanır. Evin içerisinden çıkmaya kadir olan her bir kişi dış dünyayı kendi başına deneyimleyerek inançlarını sürekli günceller. İnanç güncellemesi, epistemik olarak kişiyi dönüştürür. Bilmek, semantik olarak doğru ile ilişkilidir ve yanlış bilmek, mümkün değildir çünkü yanlış bilmek kendi içinde çelişik bir durum imler. Kişi ya bilir, ya bilmez. Köpek Dişi yavruları, bir dış dünya gerçekliği deneyiminden mahrum oldukları için bilmediklerinin ayırdına varabilecek bir pozisyonda değiller. Büyük kızın (Bruce), güvenlik görevlisi ile girdiği ilişki sonrasında yaşadığı değişim, biliyor olmaktan bilmiyor olabileceğinin farkına varışdır. Tanık olduğu duruma dair şüpheleri onu evin dışına çıkmaya ikna eder. Bu çıkış, tıpkı Kant gibi dogmatik uykusundan Hume tarafından uyandırılıncaya değin insan anlayışıyla ilgili yaygın olarak kabul edilen ilkeleri sorgulamayı hiç düşünmeyen (Johnston, 1915, s. 3) Reid için beklenmedik değildir. Reid'in sağduyu gerçekçiliği olarak adlandırılabilenimiz anlayışında insanın duyuşal ya da bilişsel yetileri sayesinde elde ettiği bilgiye dair yanılabilirliğine kapı hep açıktır. Bruce, işte bu açık kapıdan geçmektedir. Olağan gerçekliğimizde eğer bir aldatma söz konusu ise aldatıcı Bilge Yazar olduğu için, insan bu durum karşısında acizdir. Ancak Köpek Dişi'nde Bilge Yazar rolüne giren babanın gerçekliğinden olağan olana açılan kapı da Reid'in sağduyusuna uygun işler. Reid, sağduyuya sahip bir gezginin de yolunu şaşırabileceği ih-



Reidian Tanıklık Epistemolojisi ve Çocukluk: Köpek Dişi Filmi Örneğinde Bir Çıkarım timaline imkân tanır. Gezgin bilincinde olmadan yanlış bir yola sokulabilir, daha da kötüsü önüne bir engel çıkmadıkça yani yol onun önünde açıkken şüphe duymadan bu yolda ilerleyebilir, hatta bu yolda takipçileri bile olabilir. Lakin, yol umulmadık bir yere vardığında gezgin yanlış yaptığını bilmek ya da belki de onu neyin yanılttığını bulmak için derin bir muhakeme yapmaya gereksinmez (Reid, 1997, s. 23). Bruce'u evden çıkarmak için sağduyusu hemen yanı başındadır.

Bir son söz ekleyecek olursak, insanın sosyalliğinin doğal bir getirisi olarak tanıklık aktarımına karşı güvenin sağduyusal olarak pozitif yönlü çalıştığı su götürmez bir gerçektir. Tanıklık aktarıcılarınca manipüle edilmesine karşın, tanıklık alıcılarının söz konusu tanıklık durumlarındaki yozluğa dair şüphesi, yine insani bir içgüdüye dayalı çalışır. Açık bir şekilde yaşanan ile duyulan çelişkinin var olduğu bir durumda kişi tanıklığa dayalı öğrenimlerini sorgulama hakkına sahiptir. Ancak bu yaşanıncaya değin kişinin tanıklığa dair olan güvenine bir içgüdüsel bir inançtan öte bir gerekçe sunması gerekmez. Reid'in savladığı üzere kişi, aksi yönde bir kanıt oluncaya değin tanıklığa insani var oluşu gereği, doğal olarak inanır.

## Öz

### Reidian Tanıklık Epistemolojisi ve Çocukluk Köpek Dişi Filmi Örneğinde Bir Çıkarım

Çalışmamızda İskoç Aydınlanmasının önemli düşünürlerinden Thomas Reid'in tanıklık epistemolojisi, Köpek Dişi (*Kynodontas*, 2009, yön. Yorgos Lanthimos) filmi özelinde değerlendirilmektedir. Bir düşünce deneyi olarak, alternatif bir gerçeklikte çocukların maruz kaldığı manipülatif ebeveyn tanıklığına inanmalarının arka planı Reidian tanıklık ilkelerince irdelenmektedir. Bir ampirist olarak bilginin temeline deneyimi yerleştiren Reid, tanıklığa dair çıkarımlarının sağlamasını çocuklara yönelik gözlemler ile sunar. O çocuklarda, aklın çıkarım yapma erginliğine erişmeden çok önce, yargıya ilişkin birtakım ilkelerin doğal olarak işlediğini savlar. Tanıklığa maruz kalanların, tanıklığa dair inançlarını doğallaştıran Reid, aksi yönde ispat yahut şüphe olmadıkça tanıklığa inanmayı haklı görür. Çalışmamızda Reid'in düşüncesini Köpek Dişi filmine uyarlayarak, alternatif tuhaf bir gerçeklikte dahi Reidian tespitin doğal olarak işlediği saptanmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Thomas Reid, Sağduyu, Tanıklık, Epistemoloji, Yunan Tuhaf Dalgası

## Abstract

### Reidian Testimonial Epistemology, And Childhood An Inference On The Dogtooth Film Sample

In our study, Thomas Reid's epistemology of testimony is evaluated through the movie Dogtooth (*Kynodontas*, 2009, director Yorgos Lanthimos). We examine the background of why children believe their parents' manipulative statements through Reidian principles such as credulity and veracity. As an empiricist, Reid focuses on childhood and he finds that it is a natural tendency for people to instinctively believe in testimony. He argues that some natural principles of judgment work for children long before they are mentally capable of making inferences. Reid accepts testimony-based knowledge as justified unless there is evidence or suspicion to the contrary. In our study, Reid's principles were adapted for the movie Dogtooth, and it was concluded that Reid's principles work naturally for children, even in an alternative-strange reality.

**Keywords:** Thomas Reid, Common-sense, Epistemology, Testimony, Greek Weird Wave

## Kaynakça

- Arslan, A. (2009). Felsefeye Giriş. Ankara: Adres Yayınları.
- Audi, R. (2018). Epistemoloji: Bilgi Teorisine Çağdaş Bir Giriş. (H. Y. Başdemir, çev.) Ankara: Nobel Yayınları.
- Başdemir, H. Y. (2011). Çağdaş Epistemolojide Bilginin Tanımı Sorunu. Çorum: Hitit Kitap.
- Fricke, E. (2006). Testimony and Epistemic Autonomy. J. Lackey, & E. Sosa (Dü) içinde, *The Epistemology of Testimony* (s. 225-253 ). Oxford: Clarendon Press.
- Goldman, A. I. (2011). A Guide to Social Epistemology. A. Goldman , & D. Whitcomb içinde, *Social Epistemology: Essential Readings*. Oxford: University Press.
- Johnston, G. A. (1915). *Selections From The Scottish Philosophy Of Common Sense*. (G. A. Johnston, Dü.) Chicago: Open Court Publishing Company.
- Leonard, Nick, "Epistemological Problems of Testimony", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2023/entries/testimony-episprob/>>.
- Moser, P. (Dü.). (2020). *Oxford Epistemoloji*,. (H. Y. Başdemir, & N. Mehdiyev, Çev.) Ankara: Liberte Yayınevi.
- Papanikolaou, D. (2021). *Greek Weird Wave A Cinema of Biopolitics* . Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
- Plunkett, J., Doniger, S., Orabona, G., Morgan, T., & et al. (2011). Plunkett, Jevon et al. "An Evolutionary Genomic Approach to Identify Genes Involved in Human Birth Timing" (2011). DOI: 10.1371/journal.pgen.1001365. (G. Barsh,, Dü.) *PLoS Genetics* 7 (4).
- Pollock, J., & Cruz, J. (1999). *Contemporary Theories of Knowledge* (2. b.). Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Price, H. H. (1969). *Belief*. New York: Humanities Press.
- Pritchard, D. (2004). *The Epistemology Of Testimony*. *Philosophical Issues*(14), 326-347.
- Quinton, A. M. (1971). *Authority and Autonomy in Knowledge*. *Journal of Philosophy of Education*, 5(2), 201-215.
- Reid, T. (1878). *Essays on the Intellectual Powers of Man*. (J. D. Walker, Dü.) Philadelphia: J. H. Butler & CO.
- Reid, T. (1997). *An Inquiry into the Human Mind: On the Principles of Common Sense*. (D. R. Brookes, Dü.) Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Russell, B. (1976). *Human Knowledge* (6. b.). London: George Allen and Unwin.
- Shieber, J. (2015). *Testimony: A Philosophical Introduction* . New York:: Routledge.
- Strawson, P. F. (1994). *Knowing from Words*. B. Matilal, & A. Chakrabarti (Dü) içinde, *Knowing from Words* (s. 23-27). Dordrecht: Springer Dordrecht.

- Türer, C. (2003). Charles S. Peirce'ün Epistemolojisi. *Bilimname* II, 23-52.
- Tüysüz, D. (2021). Mağduriyetin Sineması: Yunan Yeni Dalgası Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), 805-831.
- Uslu, F. (2011). Bilgi ve İnanç Kavramlarının Analizi. H. Y. Başdemir içinde, *Epistemoloji Temel Metinler* (s. 15-50). Çorum: Hitit Kitap.
- Wagner, R. (1972). Incest and Identity: A Critique and Theory on the Subject of Exogamy and Incest Prohibition. *MAN*, 7(4), 601-613.
- Wittgenstein, L. (1969). *On Certainty*. (G. Anscombe , & G. v. Wright, Dü) New York,: Harper and Row.